

Демченко О.П. Значення педагогічних дисциплін у формуванні когнітивно-змістового компонента готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми // Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження: Збірник матеріалів ІV Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (26 червня 2020 р.) / за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. – Дрогобич : ТзОВ«Трек-ЛТД», 2020. – С.47-51.

Демченко О.П.

Демченко Е.П.

Demchenko O.P.

**ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ
КОГНІТИВНО-ЗМІСТОВОГО КОМПОНЕНТУ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ**

**ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В
ФОРМИРОВАНИИ КОГНИТИВНО-СОДЕРЖАТЕЛЬНОГО
КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ
УЧРЕЖДЕНИЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К РАБОТЕ С
ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ**

**THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL DISCIPLINES IN THE
FORMATION THE COGNITIVE-CONTENT COMPONENT OF THE
READINESS OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION
INSTITUTIONS TO WORK WITH GIFTED CHILDREN**

Анотація. Визначено підготовку майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми як окремий напрям освітнього процесу в педагогічному ЗВО. Показано важливість моделювання спеціальних умов і організації цілеспрямованої й систематичної роботи з набуття майбутніми

вихователями знань, умінь і навичок, необхідних для роботи з обдарованими дошкільниками. Розкрито значення поетапного ознайомлення студентів з психолого-педагогічними засадами обдарованості, науково-методичними теоріями створення в закладі дошкільної освіти освітнього простору, сприятливого для реалізації обдарованості дошкільників з потенціалу в сталу характеристику. Закцентовано на потенціалі педагогічних дисциплін у розв'язанні таких завдань.

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, підготовка майбутніх вихователів до розвитку обдарованості дітей, когнітивно-змістовий компонент готовності.

Аннотація. Определена подготовка будущих педагогов к работе с одаренными детьми как отдельное направление образовательного процесса в педагогическом ЗВО. Показана важность моделирования специальных условий и организации целенаправленной и систематической работы по приобретению будущими воспитателями знаний, умений и навыков, необходимых для работы с одаренными дошкольниками. Раскрыто значение поэтапного ознакомление студентов с психолого-педагогическими принципами одаренности, научно-методическими теориями создания в учреждении дошкольного образования образовательного пространства, благоприятного для реализации одаренности дошкольников из потенциала в постоянную характеристику. Акцентировано на потенциале педагогических дисциплин в решении таких задач.

Ключевые слова: одаренность, одаренные дети, подготовка будущих воспитателей к развитию одаренности детей, когнитивно-содержательный компонент готовности.

Abstract. The preparation of future teachers to work with gifted children as a separate direction of the educational process in the pedagogical free economic zone is determined. The importance of modeling special conditions and organization of purposeful and systematic work on acquisition by future educators of knowledge, skills and abilities necessary for work with gifted preschoolers is shown. The

importance of gradual acquaintance of students with psychological and pedagogical principles of giftedness, scientific and methodical theories of creation in educational institution of educational space favorable for realization of giftedness of preschoolers from potential in the constant characteristic is opened. Emphasis is placed on the potential of pedagogical disciplines in solving such problems.

Key words: *giftedness, gifted children, preparation of future educators for the development of children's giftedness, cognitive-semantic component of readiness.*

У зарубіжній (Є.Алехнович, Я.Коломінський, В.Юркевич та ін.) і вітчизняній (О.Антонова, В.Демченко, Н.Довгань, Л.Корецька, Д.Корольов, Є.Панько, Л.Радзіховська, Р.Семенова, Г.Тригубець, В.Ушмарова, Н.Федоров, М.Шемуда ін.) педагогіці вищої школи поступово формується напрям, пов'язаний з підготовкою майбутніх педагогів до розвитку обдарованості дітей. Проте більшість таких розробок передусім присвячена професійному становленню вчителів, орієнтованих на розвиток обдарованих учнів під час вивчення різних предметів.

Вважаємо, що формувати здатність до психолого-педагогічного супроводу здібних, потенційно талановитих особистостей потрібно вже в майбутніх вихователів ЗДО. Поділяємо думку І.Зязюна [5], що «майбутніх академіків потрібно шукати в пісочниці». В свою чергу зазначимо, що роботу з виявлення здібностей, талантів та обдарованості дітей необхідно починати з ранніх років.

Тому дослідницький інтерес становлять наукові розвідки (Г.Борин, Н.Голота, О.Грисюк Н.Колесник, Л.Руденко, Р.Савченко та ін.), об'єктом яких є підготовка здобувачів вищої освіти до розвитку творчих здібностей і обдарованості дошкільників. Продовжуючи ідеї названих учених, у контексті започаткованого дослідження *підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з одарованими дітьми* розуміємо [1], з одного боку, як систему, частину загальної підготовки; з другого боку, цілеспрямованим і спеціально організованим процесом. Напрямами такої підготовки нами визначено:

- оволодіння студентами гуманістичними професійними цінностями та усвідомлення необхідності спеціальної роботи з обдарованими дітьми;
- засвоєння системи інтегрованих філософських і психолого-педагогічних знань у сфері обдарованості
- набуття комплексу професійних умінь,
- вироблення фасилітативної позиції та розвиток абнотивності як домінантної якості педагога обдарованих дітей, емоційного інтелекту, професійних і соціально зумовлених якостей.

Метою підготовки вважаємо формування в студентів готовності до роботи з обдарованими дітьми. Професійно-педагогічну діяльність вихователя ЗДО з обдарованими дітьми характеризуємо [1] як інноваційну та творчу, в основі якої гуманістично орієнтована та полісуб'єктна взаємодія педагога, з одного боку, з усіма суб'єктами створення культурно-освітнього простору, сприятливого для розвитку здібностей обдарованої дитини. З другого боку, це робота з потенційно обдарованими особистостями. В ході якої створюються умови для стимулювання активності дитини з проявами обдарованості та досягнення нею успіхів у різних видах діяльності, розвитку загальних і спеціальних здібностей, реалізації творчого потенціалу та самоствердження в колективі однолітків [1].

Нами виділено та експліковано [1; 2] поняття *«готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з одарованими дітьми»* як результат окресленого спеціально організованого напрямку підготовки в закладі вищої освіти. Як будь-який вид, готовність такого порядку є інтегративним особистісно-професійним утворенням, що синтезує в собі взаємозумовлені та взаємопов'язані компоненти: *аттitudно-орієнтувальний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний, особистісно-сінтонний, моніторингово-результативний.*

Кожен названий компонент є вагомим і несе окреме змістове та методичне навантаження. Вчені в галузі професійної педагогіки обґрунтовують важливість кожної складової професійної готовності. Зокрема, наголошують на значенні знань у підготовці студентів до різних напрямів професійної

діяльності, які є основою розвитку практичних навичок і вироблення професійних якостей, обов'язковим елементом готовності чи компетентності. В контексті розробки підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми О.Дронова [4] визначає коло знань, які потрібні сучасному спеціалісту-«дошкільнику»: теорії обдарованості, принципів розробки діагностичних методик та індивідуальних корекційно-розвивавальних програм. У когнітивній складовій психологічної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми О.Довгань [3] виділяє знання психологічних основ обдарованості та особливостей роботи з обдарованими дітьми.

На наш погляд [2], формування когнітивно-змістового компоненту готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми потребує засвоєння студентами системи психолого-педагогічних і методичних знань про:

- філософські засади обдарованості та генезу її вивчення в історичному поступі;
- психологічні основи обдарованості як наукового феномену, характеристику особистості з проявами різних видів обдарованості;
- сутність та різні підходи до пояснення понять «здібна / талановита / обдарована дитина», «дитяча обдарованість», «потенційно обдарована дитина», «дитина з проявами обдарованості», «вікова обдарованість» тощо;
- особливості прояву різних видів обдарованості в дошкільному віці;
- амбівалентність розвитку обдарованої особистості, психолого-педагогічні проблеми і особливі освітні потреби дітей з проявами обдарованості;
- закономірності та перспективи переходу дитячої обдарованості як потенціалу в сталу характеристику особистості;
- методики діагностики проявів обдарованості й виявлення особливих потреб обдарованих дітей дошкільного віку;
- чинники, психолого-педагогічні умови становлення обдарованої особистості в закладі дошкільної освіти та в регіональному просторі;
- специфіку, технології та методи роботи з потенційно обдарованими

дітьми;

– вимоги до особистості педагога обдарованих дітей, специфіку його професійної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Аналіз навчальних програм з психолого-педагогічних дисциплін, які вивчають студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта, показав, що в їх змісті теоретичні засади обдарованості, особливості професійної діяльності вихователя ЗДО з розвитку здібностей та обдарованості дітей представлено частково. З огляду на це, спостерігається фрагментарність, несистемність знань студентів про обдарованість як науковий феномен, недостатня орієнтованість у соціально-психологічних проблемах і особливих потребах обдарованих дітей, поверховість розуміння вимог до особистості педагога обдарованих дітей та його професійної діяльності, слабка обізнаність про методичні особливості створення культурно-освітнього простору для розвитку обдарованості дітей тощо.

Для цього необхідно внести корективи в структуру освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей в цілому, майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, доповнивши їх обов'язковими / вибірконими дисциплінами про обдарованість. Пропонуємо [2] такі вибіркові дисципліни:

– «Навчання і виховання обдарованої дитини», метою викладання якої є формування в майбутніх вихователів готовності до виявлення потенційно обдарованих дітей дошкільного та створення сприятливих умов для задоволення їхніх особливих освітніх потреб, навчання, виховання і творчої самореалізації;

– «Розвиток творчого мислення вихователя ЗДО» / «Практикум з розвитку креативного мислення», які спрямовані на формування в майбутніх вихователів готовності до творчої педагогічної діяльності та розвиток креативної компетентності; допомогу студентам у розвитку творчих здібностей і креативного педагогічного мислення.

До того ж, вважаємо [2], що варто переглянути зміст навчальних програм «традиційних» психолого-педагогічних дисциплін, «імплементувавши» в їх контекст окремі теми / питання, наприклад:

– «психологія загальна»: високий рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей як прояву обдарованості; обдарованість як психологічний феномен; розмежування понять «здібності», «обдарованість», «талант», «геніальність»; теорії обдарованості, природа обдарованості, структура та ознаки обдарованості; обдарованість як асинхронний розвиток; творчість у структурі обдарованості; види обдарованості, їх характеристика та особливості прояву;

– «психологія дитяча»: поняття «дитяча обдарованість», «обдарована дитина», «дитина з проявами обдарованості»; вікові особливості ознак різних видів обдарованості в дітей, сенситивні періоди для розгортання потенціалів обдарованих дітей; особливості прояву обдарованості на різних етапах дошкільного дитинства;

– «педагогіка загальна зі вступом до спеціальності»: розвиток обдарованості дітей як завдання сучасної педагогіки; обдарована особистість як індивідуальність; створення умов для розвитку здібностей і талантів дітей як завдання сучасного закладу освіти; типи закладів освіти для здібних і обдарованих дітей; вимоги до педагога обдарованих дітей, абнотивність та творчість як важливі професійні якості;

– «педагогіка дошкільна»: ранні прояви обдарованості дитини; умови розвитку обдарованості в дошкільному віці; особливості роботи вихователя з дітьми з проявами різних видів обдарованості; створення розвивального середовища ЗДО для розгортання творчого потенціалу дітей; психолого-педагогічні особливості ефективного використання форм і методів у індивідуальній роботі із здібними й обдарованими дітьми; «історія дошкільної педагогіки»: погляди філософів і видатних педагогів різних часів на здібності та таланти людини; досвід роботи з пошуку й розвитку обдарованості в різних педагогічних системах;

– «теорія та методика співпраці з сім'ями»: роль батьків у виявленні та розвитку обдарованості дитини; особливості сімейного виховання обдарованої

дитини; взаємодія вихователя з сім'єю, яка виховує обдаровану особистість;

–«основи науково-педагогічних досліджень»: значення спостереження в процесі ідентифікації дитини як потенційно обдарованої; особливості використання діагностичних методик оцінки рівня розвитку здібностей і обдарованості дітей, виявлення їхніх особливих потреб і проблем;

–«педагогічна майстерність з методикою організації ігрової діяльності та проведенням свят у ЗДО»: вимоги до педагога обдарованих дітей; якості, необхідні вихователю для успішної роботи з розвитку здібностей і обдарованості дітей; використання можливостей ігрової діяльності та свят у розвитку творчості та здібностей дітей з різними видами обдарованості (художньою, музичною, соціальною, спортивною, технічною тощо);

–«педагогічні технології інклюзивного навчання в ЗДО»: розвиток обдарованої дитини як особистості з особливими освітніми потребами; вимоги до організації її психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного освітнього простору.

Отже, підготовка майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми має стати окремим напрямом освітнього процесу в педагогічному ЗВО. Для необхідно змоделювати спеціальні умови, організувати цілеспрямовану й систематичну роботу з набуття майбутніми вихователями знань, умінь і навичок, необхідних для роботи з обдарованими дошкільниками. Важливим у такому підході є поетапне ознайомлення студентів з психолого-педагогічними засадами обдарованості, науково-методичними теоріями створення в закладі дошкільної освіти освітнього простору, сприятливого для реалізації обдарованості дошкільників з потенціалу в сталу характеристику.

Література

1. Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей у проблемному полі педагогіки вищої школи / О.П. Демченко // Людинознавчі студії : зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». –2018. – № 6/13. – С. 116- 130.

2. Демченко О. Пізнавально-синкретична складова в підготовці майбутніх вихователів до розвитку соціальної обдарованості дітей / О. Демченко,

М.Вацьо // Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред.Лабунець В.М.]. – Вип.26 (1-2019). – Ч.1. – Кам'янець-Подільський, 2019. – С.64-70.

3. Довгань Н. О. Розвиток психологічної готовності вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з обдарованими дітьми : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Н. О. Довгань; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. - Харків, 2013. - 18 с.

4. Дронова О. О. Зміст та особливості професійної підготовки фахівця галузі дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми / О. О. Дронова // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. наук. праць / МОН України, МО АРК, КДПІ; ред. : О. В. Глузман, М.Я.Ігнатенко. – Вип. 2, ч. 1 : Серія: Педагогіка і психологія. - К. : Педагогічна преса, 2000. – С .158-163.

5. Зязюн І. Майбутніх академіків треба шукати в дитячій пісочниці / І.Зязюн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pedpresa.ua/17787-ivan-zyazyun-majbutnih-akademikiv-treba-shukaty-v-dytyachij-pisochnytsi.html>.